

ELOGI DE LA DIFICULTAT

JOAN TODÓ

Potser algun dia caldrà indagar en els motius d'una curiosa absència en el panorama editorial català. Si aquest habitualment ja és una mica prim en el cas de l'assaig filosòfic (i encara sort d'algunes editorials valencianes), el cas d'una sèrie d'autors francesos clama al cel. Em refereixo si fa no fa al que Manuel Asensi ha anomenat «anys salvatges de la teoria»: una constel·lació que inclou Blanchot, Bataille, Lacan, Foucault, Derrida, Barthes o Deleuze. Enllà d'alguna traducció puntual (aquí mateix hem parlat de *Mitologies* de Barthes i de *Thomas l'obscur*, de Blanchot), per algun estrany motiu la presència de tots ells en català és minsa, sobretot tenint en compte el seu impacte, directe o filtrat pel castellà, i el detall particular, enormement simpàtic, que tots ells tenen la virtut de treure de polleguera els reaccionaris.

Lacan, al capdavant, busca dificultar la lectura: si el lector entén massa ràpid què s'hi diu, és que en realitat no ha entès res.

Probablement per això és tan afortunada la publicació de *Lituraterra*, de Jacques Lacan, i no tan sols per l'aparició en si. «Lituraterra» és tot just un article que ocupava vuit pàgines d'un número de la revista *Littérature*, d'octubre de 1971, dedicat a la relació entre literatura i psicoanàlisi (en aquesta edició n'ocupa vint), però aquí l'acompanya, a banda d'una intervenció de Perejaume, una «Lecturaterra» a càrrec del traductor, Miquel Bassols, que és una revelació. És un epíleg que, en certa manera, fa una funció de parallamps, permetent aterrar el text lacanià en la llengua catalana.

Ja des del títol, «Lituraterra», Lacan es recolza en la paronomàsia, en el contrapet, en l'anagrama i el joc verbal, no sempre traduïbles. Un únic so, així, podrà correspondre a dues realitzacions gràfiques (confontent, per exemple, «le goût» amb «l'égout», el gust amb el clavegueram). Bassols n'afegeix de propis en la traducció, a banda de mantenir la complicació sintàctica, plena d'el·lipsis i giravolts, de l'original. També el seu propi text n'és ple; tot i que, per altra banda, confon sistemàticament metàtesi (que és el canvi de lloc d'una sola lletra, el que hi ha per exemple entre «caramel·la» i «calavera») amb anagrama (que és el que hi ha entre «lletra» i «retall», l'exemple que ell dona).

Tot plegat pot desconcertar, d'entrada, el lector que esperava trobar un assaig sobre psicoanàlisi. Però és que Lacan parteix de la intuïció, tal com la formulava Francesc Tosquelles, que «el camp de la psicoteràpia és el camp de la paraula», que entre el desig i la consciència hi ha una separació semblant a la que hi ha entre el significat i el significat. Lacan, al capdavant, busca dificultar la lectura: aquesta no ha de ser massa ràpida perquè, si el lector entén massa ràpid què s'hi diu, és que en realitat no ha entès res. Si la lectura és ràpida, no és lectura; llegint massa ràpid, hom pot confondre «lituraterra» amb «literatura». Contra aquest estil el·líptic, entortolligat, del petit text lacanià, tanmateix, tenim el to digressiu, desenfadat, ple de picades d'ullet a la tradició nostrada («Si és que és cert que és pel forat de la lletra que se m'obre natura») de Bassols, que ajuda a pair.

La proposta, al capdavant, és entendre el símptoma psicoanalític (no n'hi ha millor exemple, en aquest context, que el *lapsus linguae*) com una escriptura de l'inconscient que intenta resoldre un problema psíquic. Ja no es tracta ben bé de guarir-lo (de fer-lo desaparèixer), sinó de llegir-lo, és a dir, de reescriure'l, de donar-li un nou sentit. La relació entre psicoanàlisi i literatura, així, no consistirà en què aquella esdevingui un metallenguatge per tractar la segona, una variant de la crítica literària (amb el que això significa sobre la jerarquia mútua), sinó potser més aviat que la psicoanàlisi es deixi guiar per la literatura, especialment per aquella que fa de la llengua un estri no tant per a la comunicació com per al gaudi.

És, senzillament, la tradició que va de Rabelais a Joyce, marcada per aquest desajust entre el significat, el significat i la lletra que els vincula, el desajust del qual brolla l'humor verbal. És una mena de literatura (aquella que Lacan denomina «lituraterra») amb una mena de complexitat interpretativa pròxima a la de l'escriptura japonesa (cosa que també és un detall d'època: es menciona *L'Empire des signes* de Barthes, que és d'un any abans). Més que arbitrari, així, el vincle entre so i sentit és contingent, sempre per determinar. La interpretació aleshores és un procés continu, sense fi. I, per això mateix, sempre correm el perill de llegir massa ràpid.

JACQUES LACAN, *Lituraterra*. Pròleg de Perejaume, traducció de Miquel Bassols. Barcelona: DiasContados, 2021, 195 p., 15 €